

SVERIGE 10:-
NORGE 12:-
DANMARK 12:-
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

7
OKTOBER 1983

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Skala 2:1

Foto: Myntverket

Fredrik I:s hessiska mynt	sid 156
SNF årsmöte 1983	sid 162
Eremitagets myntsamling före 1917	sid 164
SNF remissvar om nya mynt	sid 166
Bankosedlar i Svenska Pommern (2)	sid 167
Mynt och medaljer i grundstenar (8)	sid 169
Minnesmynt om 100 kronor 1983	sid 169

NU ÄR DET DAGS!

Att se över samlingarna.
Vi börjar nu ta emot
numismatiskt material till
vår auktion den 17 mars 1984.
Välkommen in och diskutera!

HIRSCH

Mynthandel AB

Malmskillnadsg. 29
111 57 Stockholm
Tel. 08/11 05 56, 21 34 59

VI KÖPER USA

Guldmynt	01	1+
\$ 20 Liberty	4.000:–	3.550:–
St. G.	4.200:–	3.700:–
\$ 10 Liberty	2.000:–	1.600:–
Indian	3.100:–	2.600:–
\$ 5 Liberty	1.475:–	1.050:–
Indian	4.400:–*)	1.400:–
\$ 3 Princess	8.000:–	4.000:–
\$ 2 1/2 Liberty	2.600:–	1.250:–
Indian	1.400:–	950:–
\$ 1	3.300:–*)	1.100:–

*) = pris för 01/0

Silverdollar före 1921 01/0 200:–
D:o 1921 och senare 01/0 140:–

Angivna priser är att betrakta som dagspriser.
Kontakta oss för närmare information.

WALLIN & BAKOS AB

Kungsgatan 4 B, Box 26058
S-100 41 STOCKHOLM
Tel. 08/10 00 57-58

AUKTION 28

Operakällaren — Stockholm

Lördag 22 oktober
kl. 10.00 — 17.00

Utländska mynt som cirkulerat
i Sverige
Sverige med besittningar
t.o.m. Oskar II

Söndag 23 oktober
kl. 10.00 — 17.00

Sverige, Gustav V – Gustav VI Adolf
Reval, Hessen
Sedlar, förordningar, litteratur
Medaljer
Utländska mynt
Antika mynt

Sammanlagt ca. 1.900 nr.

Den rikt illustrerade katalogen erhålles enklast genom insättning av 25 kr på pg 3003-1

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28–30
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08/14 02 20, 10 10 10

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag – fredag kl 10.00 – 13.00)
Myntkontakt:
Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari – maj och
september – december
Prenumeration: helår 75:–

REDAKTION

*Huvudredaktör
och ansvarig utgivare:*
Lars O Lagerqvist
Söderårby gård, Vansö
152 00 STRÄNGNÄS
Telefon 0152-200 79
Kontor 08-783 94 20
Biträdande redaktörer:
Hans Franzén

Madeleine Greijer

Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:–
2:a omslagssidan	1 450:–
omslaget 4:e sida	1 800:–
1/1 sida (157×220 mm)	1 200:–
2/3 sida (104×220 mm)	850:–
1/2 sida (157×108 mm)	650:–
1/3 sida (50×220 mm)	450:–
1/4 sida (76×108 mm)	350:–
1/6 sida (50×108 mm)	250:–
1/12 sida (50×52 mm)	150:–

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginal alt

manus och gärna skiss.

Sändes till

Strängnäs Tryckeri AB

Box 13

152 01 STRÄNGNÄS

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

ISSN 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstprogrammet 1983

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 i Historiska museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Oktober:

11 Kenneth Jonsson: Myntningen under Valdemar och Magnus.

15 Avesta nyöppnade myntmuseum visas av Bertel Tingström. Max. 30 personer kan emottas. Anmälan till kansliet *obligatorisk* (08/67 55 98 kl. 10.30–13). Meddela om Du avser åka bil och kan ta passagerare! Visningen äger rum ca kl. 12. Från Stockholm är biltiden drygt 2 timmar.

26 Erik Gamby berättar numismatiska minnen från 30-talet

November:

10. Föredrag om Luthermedaljer. Mårtensfest.

26–27. Auktion kl 16.10–19.30. Visning kl 15–16.

Ingång från Storgatan 41.

December:

15 Sedvanlig julfest.

Numismatiska Meddelanden XXXIII — XXXIV har utkommit!

Närmare uppgifter om innehåll, pris, sätt att beställa återfinns på s 172.

Nytt jubileumsmynt

Ett minnesmynt om 100 kronor med året 1983 och i silver har präglats med anledning av riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen; det har modellerats av Bo Thorén. Närmare uppgifter om det nya myntet, det första i denna valör, lämnas på sid 169.

Medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen bedes uppmärksamma, att myntet kan erhållas i alla banker. Kontakta dock gärna kansliet om Du vill erhålla exemplar genom föreningen – varvid expeditionskostnad och moms tillkommer!

Avesta Myntmuseum

öppnades den 14 september av H.M. Konungen. Ett utförligt reportage inflyter i nästa nummer av vår tidskrift.

Museet visas främst för grupper (tel. Avesta Jernverk 0226/810 00 anknytning 1101). Enskilda besök onsdagar kl. 10–12, efter 15 okt.

Moderna franska medaljer visas

På PK-bankens huvudkontor i Stockholm (Hamngatan/Kungsträdgården) visas med början den 8 september 1983 och till ca den 20 oktober en utställning benämnd *Medaljer i Frankrike* och där en stor del av landets förnämsta konstnärer framträder med gjutna och präglade medaljer.

Utställningen är öppen under bankens kontorstid.

Måndagsseminarier i numismatik

Numismatiska Institutionen, Sandhamnsgatan 52 A, Stockholm, anordnar seminarier kl. 10.00 i november:

7/11	Samlingarna av vikingatidsmynt i Moskva och Leningrad. En reseberättelse. Brita Malmer.
14/11	Strider, kungamakt och myntning. Ett apropå till Anders Andréns uppsats i Scandia 49:1. Anders Carlsson m fl.
21/11	Denarfynd på Bornholm. Lennart Lind.
28/11	Nyutkommen litteratur. Ian Wiséhn m fl.

Välkomna!

Brita Malmer

Fredrik I:s hessiska mynt 1730 — 1751

Av Anders Frösell och Kenneth Jonsson

Historik

Fredrik I föddes i Kassel den 28 april 1676 som äldste son till lantgreven Karl av Hessen-Kassel och hans hustru Maria Amalia av Kurland. I sin ungdom deltog Fredrik i det spanska tronföljdskriget och år 1700 gifte han sig med Lovisa Dorothea Sofia av Brandenburg, som emellertid avled redan 1705 efter ett barnlöst äktenskap. Den 4 april 1715 gifte han sig på nytt med Karl XII:s yngre syster Ulrika Eleonora. Efter Karl XII:s död 1718 blev Ulrika Eleonora Sveriges drottning men redan den 4 april 1720 (d.v.s. på årsdagen av bröllopet) avsåg hon sig tronen till förmån till sin make Fredrik I som sedan regerade i Sverige till sin död den 5 april 1751. Ulrika Eleonora avled redan 1741 utan att ha fått några barn.

Vid faderns död den 23 mars 1730 blev Fredrik I även lantgreve av Hessen, men han överlät den praktiska styrelsen till sin yngre bror Wilhelm. År 1735 avsåg sig också Fredrik sina anspråk på grevskapet Hanau-Münzenberg till förmån för Wilhelm som året därpå erhöll grevskapet och även lät prägla mynt där. Fredrik I besökte sitt lantgrevskap endast vid ett tillfälle — 1731 — för att hyllas; Sverige och Hessen ingick inte någon formell union utan denna var endast av personlig natur och upplöstes sedan Fredrik I avlidit barnlös 1751. Ny lantgreve blev då hans yngre bror Wilhelm VIII.

Den hessiska resan 1731

Fredriks hessiska titel anges aldrig på de svenska mynten medan däremot hans svenska återfinns på de hessiska. Den enda påverkan som personalunionen med Hessen fick på den svenska myntningen var att man i Stockholm präglade s.k. rese-riksdalrar med och utan år med anledning av kungens resa till Hessen 1731; de förekommer även i guld till 10 dukaters vikt. Två typer är kända, varav den ena (fig. 1) på framsidan har en latinsk inskrift som i översättning lyder: "För sin högst vördade konung då han anträder sin resa till Hessen i juni månad 1731 beder hela Sverige ödmjukt Gud om

en lyckosam och framgångsrik resa och återkomst." Med tanke på inskriften kan den ha utdelats under resan genom Sverige medan den andra typen (fig. 2) med dubbelporträttet kan ha utdelats i utlandet. Till minne av resan präglades även ett antal medaljer.

Förutom de mynt som Fredrik utdelade under resan hade han t.ex. även med sig mynt och medaljer som gåva och som nu delvis befinner sig på Hessisches Landesmuseum i Kassel. Ett av dessa var den redan då berömda 10 daler SM 1644. Det var troligen här som Henrik Bukowski 1892 bytte till sig detta plåtmynt, som han året därefter sålde för 2.000:— till sorsamlaren Gustav Cavalli, som hade den största plåtmyntsamling som någonsin funnits. I dag befinner sig detta plåtmynt i Avesta Jernverk AB:s myntmuseum i Falun (jfr. s 157).

Myntningen

All myntning i Hessen ägde rum i Kassel. De myntmästare som var verksamma under Fredrik I var Louis Rollin eller Ludwig Rolling 1723–1744 med myntmästarmärke L.R. samt Johann Conrad Bandell 1746–1762 med myntmästarmärke I.C.B. Den myntträkning som tillämpades var följande:

1 taler = 32 albus

1 albus = 12 heller = 20 schmalkalder heller

1 schmalkalder pfenning = 2 schmalkalder heller

Myntningens sammanlagda storlek är känd för varje år och dessutom finns upplagornas storlek redovisad för varje enskild valör under perioden 1732–1739. Dessa uppgifter stämmer dock inte alltid med de bevarade mynten, vilket bl.a. tyder på att vissa valörer präglades under flera år men med oförändrat årtal. Upplagorna redovisas därför inte här men som exempel kan nämnas att 1 taler 1733 endast ska ha präglats i 1.000 ex.

I Hessen började man under lantgreve Karl 1670–1730 att vaska guld i floden Eder vid Felsenberg. Vid tre tillfällen mellan 1677 och 1775

Kungl Myntkabinet
Statens museum för
mynt-, medalj- och
penninghistoria

Narvavägen 13–17, 2 tr
Stockholm
(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Basutställningar: Svenska mynt
från alla tider; svenska besittningar
(tillfälligt stängd); medaljkonstens
historia och svensk historia i
medaljform.

Museet:
Tisdag – söndag 11–16
Måndag stängt
Besökstid: tisd 13–16
Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

präglades mynt av guld från Eder. Dessutom präglade ett privat bolag 1/2 dukater 1835. Under Fredrik I präglades endast 1/2 dukater 1731 av Ederguld, vilket också anges på mynten.

Myntningen i Hessen bestod huvudsakligen av lägre valörer och av dessa är 4 heller känd från samtliga år. Kopparmyntningen började i Hessen så sent som 1723 – dessförinnan rådde förbud mot kopparmynt i Hessen – och under Fredrik I präglades inte mindre än sju valörer i koppar.

Katalog

Någon modern beskrivning av Fredrik I:s hessiska mynt finns tyvärr inte och det fortvarande anlitade standardverket av Hoffmeister utkom redan vid mitten av 1800-talet. På svenska finns endast Oldenburgs beskrivning, som tyvärr innehåller en del fel. Till Hessen för han vissa 1/48 taler som i verkligheten är präglade i Preussen för Fredrik den store. Vidare tar han upp 1 albus som 8 heller. Den här redovisade katalogen gör heller inga anspråk på

1

2

Fig. 1-2. Fredrik I:s s.k. reseriksdalrar präglade med anledning av hans resa till Hessen 1731.

att vara fullständig och speciellt bland de lägre valörerna kommer säkert nya årtal att dyka upp. Den upptar 131 nr fördelade på 44 typer och det bör påpekas att mindre varianter inte tagits med här. Det har heller inte varit lätt att sätta raritetsbeteckningar och de får i vissa fall tas med en del reservationer.

Bland de lägre valörerna finns troligen också flera årtal som borde ha en raritetsbeteckning.

Fredrik I:s hessiska mynt tillhör de områden som samlades av en äldre generation men som tycks ha glömts bort av de yngre samlarna. Till en del kan det bero på att det inte har funnits någon lättillgänglig katalog och förhoppningsvis kan den här redovisade förteckningen fylla det tomrummet.

Fotografierna är tagna av Kenneth Jonsson, Inga Krantz och Nils Lagergren.

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan ett par år etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 19 företag i åtta olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfälskningar - Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:
B. Ahlströms Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel. 08-14 02 20

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49, Box 2068
700 02 Örebro, tel. 019-13 50 61

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel. 011-10 29 50

Hirsch Mynthandel AB
Malmskillnadsgatan 29
111 57 Sthlm, tel. 08-11 05 56

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
371 35 Karlskrona, tel. 0455-813 73

Malmö Mynthandel AB
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel. 040-11 65 44

Mattssons Mynthandel
Kungsängsgatan 21B
753 22 Uppsala, tel. 018-13 05 54

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel. 08-34 34 23

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel. 040-12 99 30

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel. 08-62 62 61

Norrälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrälje, tel. 0176-168 26

Myntaffären Numis
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel. 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel. 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 29, Box 16 245
103 25 Sthlm, tel. 08-21 12 10

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Sthlm, tel. 08-20 81 20

Svea Mynt & Frimärkshandel AB
Stureplan 4, Box 5358
102 46 Sthlm, tel. 08-14 46 40

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel. 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Renstiernasgatan 29, Box 11 080
100 61 Sthlm, tel. 08-44 82 81

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Sthlm
tel. 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel. 08-34 34 23

GULDMYNT 1 DUKAT

1 1731	I
2 1737	II
3 1737	III
4 1746 R	IV
5 1746 R	V
6 1749 XR	VI
7 1750 R	IV
8 1750 R	V

1/2 DUKAT

9 1731	I Ederguld
10 1748	II

1/4 DUKAT

11 1744	I
12 1750	II
13 U.ä.	III

SILVERMYNT 1 TALER

14 1733 R

8 ALBUS (1/4 TALER)

15 1734 R	I
16 a 1737	II Slät rand
16 b 1737	II Refflad rand
17 1738	II
18 1740	II

**Köper
Säljer
Värderar**

ANTIKAHALLARNA
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg

Tel. 031-13 55 81

1/8 TALER

1

11

111

IV

19	1732	I
20	1737	II
21	1737	III
22	1738	III
23	1743	III
24	1745 R	III
25	1748	IV

1/16 TALER

27 1733
28 1737 R

1/32 TALER

1

11

29	1732	I
30	1736	I
31	1737	II
32 a	1738	II
32 b	1738 XR	II Avslag i koppar
33	1739	II
34	1740	II
35	1741	II

1 ALBUS (12 HELLER)

1

11

111

IV

36	1730	I
37	1731	II
38	1743	III
39	1744	III
40	1744	IV
41	1745	IV
42	1746	IV
43	1747	IV
44	1748	IV
45	1749	IV
46	1750	IV

8 HELLER

1

11

47	1733	I
48	1737	II Mm. LR
49	1737	II Utan Mm.
50	1743	II

1/12 TALER

26 a 1734
26 b 1734 XR Avslag i koppar

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/81373

6 HELLER

- 51 1733
- 52 1736
- 53 1737
- 54 1738
- 55 1743
- 56 1745
- 57 1750 R

4 HELLER

- 58 1730
- 59 1731
- 60 1732
- 61 1733
- 62 1734
- 63 1735
- 64 1736
- 65 1737
- 66 1738
- 67 a 1739
- 67 b 1739 XR Avslag i koppar
- 68 1740
- 69 a 1741
- 69 b 1741 XR Avslag i guld = 1/4 dukat
- 70 a 1742
- 70 b 1742 XR Avslag i guld = 1/4 dukat
- 71 1743
- 72 1744
- 73 1745
- 74 a 1746
- 74 b 1746 XR Avslag i guld = 1/4 dukat
- 75 a 1747
- 75 b 1747 XR Avslag i guld = 1/4 dukat
- 76 1748
- 77 1749
- 78 1750
- 79 1751

KOPPARMYNT

3 HELLER

I

II

III

IV

- 80 1733 I
- 81 1733 II
- 82 1735 II
- 83 1735 III
- 84 1737 IV
- 85 1740 IV
- 86 1748 IV

2 HELLER

- 87 1733
- 88 1734
- 89 1735
- 90 1737 XR
- 91 1739
- 92 1741
- 93 1742
- 94 1746
- 95 1749
- 96 1750
- 97 1751

1 1/2 HELLER

- 98 1746

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08/11 08 07

1 HELLER

I

II

III

99	1730	I
100	1730	II
101	1731	II
102	1732	II
103	1733	II
104	1734	II
105	1735	II
106	1736	II
107	1737	II
108	1738	II
109	1739	II
110	1740	II
111 a	1741	II
111 b	1741 XR	II
112	1743	I
113	1743	II
114	1743	III
115	1744	I
116	1745	III
117	1746	III
118	1747	III
119	1748	III
120	1749	III
121	1750	III

Avslag i guld =
1 dukat

1 1/2 SCHMALKALDER PFENNIG

122 1733 R

1 SCHMALKALDER PFENNIG

I

II

123	1730 R	I
124	1733	II
125	1737	II

1 SCHMALKALDER HELLER

I

II

126	1731	I
127	1736	I
128	1742	I
129 a	1743	I
129 b	1743 XR	I
130	1744	I
131	1744	II

Avslag i guld =
1/2 dukat

Litteratur

Gaettens, R., Die Münzen aus Edergold. 4. Deutscher Münzforschertag zu Halle (Saale), Festgabe, Halle 1925.

Hoffmeister, J.C.C., Historisch-kritische Beschreibung aller bis jetzt bekannt gewordenen hessischen Münzen, Medaillen und Marken, Leipzig 1862.

Oldenburg, J.F.H., Beskrifning öfver J.F.H. Oldenburgs samling af svenska, svenska besittningarnes och landtgreffen Fredriks (konung Fredrik I) hessiska mynt, Stockholm 1883.

Danskt sedelverk

Dansk Numismatisk Forening har på ett föredömligt sätt befrämjat utgivandet av numismatiska standardverk av hög kvalitet – från senare år kan nämnas Holger Hedes *Danmarks og Norges mønter* (från 1541), som upplevt tre reviderade upplagor, och Georg Galsters *Unionstidens udmøntninger*, bägge oumbärliga kataloger för såväl forskare som samlare.

I höst utkommer den magnifika, färgillustrerade *Danmarks officiella Pengesedler 1713–1980*, redigerad av den nyligen avlidne Leo Hansen, tidigare DNF:s ordförande, och sammanställd av en grupp sedelsamlare inom föreningen. Boken omfattar 320 sidor, 8 sidors färgbilder samt 350 bilder i svart-vitt.

Boken kostar för beställare utanför Danmark 365 d kr inklusive porto etc, men härtill kommer den av posttullen utkrävda momsen. Detta pris gäller endast för medlemmar i DNF och till NNU anslutna föreningar (däribland Svenska Numismatiska Föreningen). Capris (inbunden) i bokhandeln blir 550 d kr inkl moms.

Den som är intresserad och vill erhålla en broschyr till vilken hör en beställningskupong, kan få den genom SNF. Den läggs ut på sammanträdena eller kan fås på kansliet.

Citat

Only money can cure the wrong that money does. *Okänd tänkare.*

Uppgrens
MYNTHANDEL

RENTIERNAS GATA 29 TEL. 08-44 82 81
BOX 11080 • 100 61 STOCKHOLM

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet vard 10–17
Lunch 13–14
Lördagar stängt

Medlem i Sveriges Mynthandlars Förening

Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte 1983

Föreningen, som i år firar sitt 110-årsjubileum, höll sitt ordinarie årsmöte lördagen den 7 maj på Historiska Museerna, Stockholm.

Årsmötesdeltagarna fick som första programpunkt tillfälle att under avdelningsdirektören, nuvarande museidirektören Lars O Lagerqvists eleganta ledning bese Historiska Museets utställning "Riksgroten Akt II". Efter genomgången visades i museets hörsal ett välkomponerat bildspel om Helgeandsholmen.

Därefter hölls årsmötesförhandlingar i nämnda hörsal, vilka inleddes med att ordföranden Göran Bergensträhle hälsade alla närvarande varmt välkomna.

De sedan förra årsmötet avlidna hylades med en tyst minut. Tre av föreningens korresponderande ledamöter, professor M Dolley, Teignmouth, England, professor W Hävernicks, Hamburg och professor S Strömbom, Stockholm hörde till de bortgångna.

Styrelsen hade under dagen avsant ett hyllningspostogram till Föreningens Høge Beskyddare H M Konungen och från hovet fått tacktelegram under tecknat *Carl Gustaf*. Vår hyllning och tacket från konungen upplästes av ordföranden.

Till ordförande och sekreterare för årsmötet valdes respektive Göran Bergensträhle och Torbjörn Sundquist.

Efter föredragning av årsberättelsen och revisionsberättelsen beviljades den sittande styrelsen ansvarsfrihet för 1982 års förvaltning.

Göran Bergensträhle, vars mandat utgick, omvaldes som ordinarie styrelseledamot på 3 år.

Till nya ordinarie ledamöter av styrelsen valdes Lennart Wallén på 2 år (efter Kotti Chave, som på egen begäran av hälsoskäl avgått ur styrelsen) och Ulf Nordlind på 1 år.

Efter konstituerande sammanträde har styrelsen följande sammansättning:

Ordinarie ledamöter:

Göran Bergensträhle	ordförande
Frank Olrog	vice ordförande och auktionskommissarie
Torbjörn Sundquist	sekreterare
Madeleine Greijer	programsekreterare
Ulf Nordlind	kassaförvaltare
Yngve Almer	
Lennart Wallén	

Suppleanter:

Anders Frösell	(omval)
Torbjörn Lind	(omval)
Rune Rødestam	(omval)
Kenneth Jonsson	(nyval)

Till valberedning valdes:

Lars O Lagerqvist	(omval)
Rolf Sjöberg	(omval)
Bjarne Ahlström	(omval)

Till revisorer omvaldes H Henriksson och N-U Fornander och till revisors-suppleant omvaldes B Tingström.

Årsavgiften fastställdes till oförändrat 125 kr och inträdesavgiften till 60 kr, för juniorer även oförändrat 60 kr resp 30 kr.

Så företogs följande utdelning av belöningar:

Svenska Numismatiska Föreningens Gustaf VI Adolf-medalj, Sveriges förnämsta utmärkelse för numismatisk forskning tilldelades museidirektören *fil lic fru Ulla Westermarck* för hennes framstående författarskap i främst antik numismatik och medaljhistoria. Bland hennes arbeten kan nämnas: Studie över porträtten av Philetairos av Pergamon; Sylloge nummorum graecorum; studie över Kamarinas mynt (tillsammans med G K Jenkins).

Föreningens förtjänstmedalj i silver tilldelades *fru Margareta Klasén*, före-

ningens kanslist, som på ett berömvärt sätt under många år skött föreningens angelägenheter.

Elias Brenner-medaljen i silver tilldelades *fil dr h.c. Erik Gamby*, Uppsala, för ett betydande numismatiskt författarskap under 1930- och 1940-talen, såväl vetenskapligt som populärt, och *civilingenjör Gunnar Holst*, Hönön, för hans betydande författarskap i så skilda ämnen som arabiska mynt, räknepenningar och spelpenningar m.m. samt ett stort antal populärartiklar, och *f bergsprängaren Axel O Larsson*, Stockholm och Alva, för hans betydande samlargärning och för hans strävan att sprida sitt kunnande genom såväl föredrag som artiklar främst om gotländska och orientaliska mynt.

Stipendiet ur Nils Ludvig Rasmussons stipendiefond tilldelades antikvarien, *fil kand fru Majvor Östergren*, Visby, för hennes arbete "Gotländska fynd av solidi och denarer", där hon på ett förtjänstfullt sätt förenat fältarbete med förmåga att dra riktiga slutsatser av fyndmaterialet. Hon har även på ett föredömligt sätt fördömt den ohämmade privata skattjakt, som till stort förläng för forskningen pågår framförallt på Gotland.

Föreningens medlemsnål i förgyllt silver tilldelades:

köpmann Hilding Ljung, Norrköping, för hedersamt 40-årigt medlemskap, *kaptan Hans Franzén*, Norsborg, för hans betydande insats för föreningens tidskrift **MYNTKONTAKT/SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT**, *f byråchefen Nils-Uno Fornander*, Stockholm, för hans välvilliga och värdefulla hjälp med föreningens räkenskaper då kassaförvaltarposten varit vakant.

Efter att de belönade ur ordförandens hand fått sina utmärkelser, informerades årsmötet av Lars O Lagerqvist om den myntstöld som dagen före årsmötet förövats på Kungl Myntkabinettet. En monter i utställningslokalen hade av okänd man slagits sönder och det förnämsta objektet, en unik guldmedaljong från Konstantin den store, hade stulits.

Nils-Uno Fornander begärde så ordet och uttryckte sin bestörtning över det skedda. Han gav också uttryck för sitt missnöje med myndigheternas sätt att upprätthålla säkerheten vid museet. Förslag väcktes att en gemensam skrivelse från Svenska Numismatiska Föreningen och Samfundet Kungl Myntkabinettets Vänner borde utformas och sändas till berörd myndighet, där krav på ökade säkerhetsåtgärder framlägs. Årsmötet ansåg detta vara lämpligt.

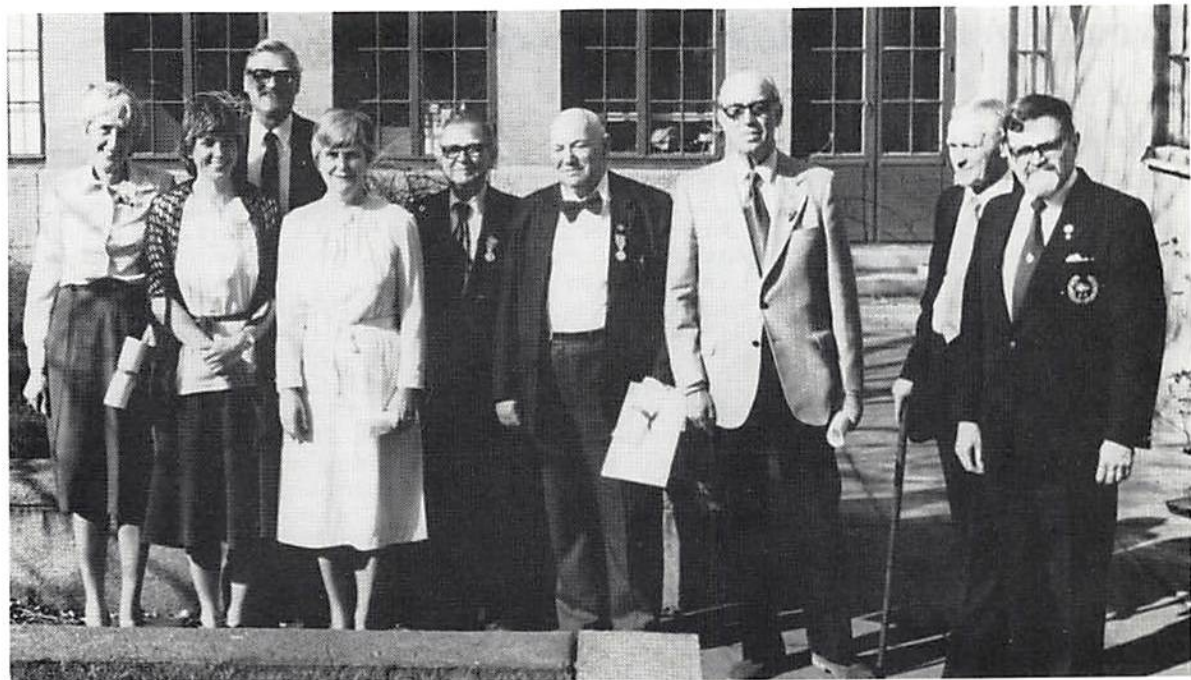
I Dagens Nyheter av den 7 maj 1983 fanns ett reportage om ovan nämnda myntstöld. I artikeln finns några osmakliga insinuationer vad gäller ett samband

ANTIK-
KONST- OCH SAMLARMÄSSAN
BORÅS-83

TORS DAG—FREDAG—LÖRDAG—SÖNDAG 27—30 OKT. 1983

BORÅSMÄSSAN, Box 472, 501 07 Borås Tel. 033/10 11 41

Årets belönade samlade efter årsmötet i eftermiddagssolen på Historiska Museets innergård.

Från vänster: M Klasén, M Östergren, N-U Fornander, U Westermarck, E Gamby, A O Larsson, G Holst, H Ljung och H Franzén. Foto: Torbjörn Sundquist

mellan Svenska Numismatiska Föreningen och stölden. Artikeln upplästes av sekreteraren och årsmötet bemyndigade styrelsen att vidtaga lämpliga åtgärder med anledning av DN:s tarvliga påhopp.

Ordföranden förklarade därefter årsmötesförhandlingarna avslutade.

Ett trettiotal deltagare åt som avslutning på årsmötesdagen gemensam supé i Historiska Museets restaurang Sleipner.

Vid middagen tackade dåvarande museidirektör Ulla Westermarck varmt för den fina utmärkelse hon tilldelats. Hon uttryckte därvid sina dubbla känslor denna kväll, då personlig glädje blandades med avsky och bestörtning inför den stöld som drabbat det museum hon förestod.

Nils-Uno Fornander, som ägnat mycken tid och möda åt att få ordning på Föreningens arkiv, hade kvällen till ära (vi firade ju vårt 110-årsjubileum) medtagit årsmötesprotokollet från Svenska Numismatiska Föreningens 50-årsjubileum. Protokollet, som författats av Georg de Laval, är helt utformat på rimmad vers. Till middagsgästernas tydliga förtjusning upplästes det av Nils-Uno Fornander.

Som avslutning på ett trevligt årsmöte tackade ordföranden alla för det gångna året och tillönskade samtliga en skön sommar.

Torbjörn Sundquist

Liten räkneövning

I *Fahlu Weckoblad* för den 16 maj 1789 annonserade en person om en förlust av "1 rd. 32 B. som bestod uti en 9 dalers banco sedel, 2:ne 16 B. stycken och 3 [ne] 8 B. stycken".

Vi sena tiders barn frågar, hur annonsören har kommit fram till den angivna summan.

Låt oss se efter i facit. Enligt § 2 i 1776 års realisationsförordning skulle bankens sedlar lösas in efter värdet 18 daler kopparmynt i sedlar = 1 riksdaler specie; den omtalade niodalerssedeln var sålunda = 1/2 riksdaler, d.v.s. 24 skilling specie, ty 1 riksdaler var 48 skilling. Tecknet B står för skilling. Med "16 B. stycken", d.v.s. 16-skillingstycken, menas mynt med prägelvärdet 1/3 riksdaler specie, ty 16 skilling var = 1/3 riksdaler. Med "8 B. stycken" menas 8-skillingstycken, d.v.s. mynt med prägelvärdet 1/6 riksdaler specie, ty 8 skilling var = 1/6 riksdaler. Vi finner sålunda här ännu ett exempel på att allmänheten kallade silvermynten inte efter deras åsatta värde i bråkdelar av riksdaler utan efter deras omräknade värde i skilling.

Lägger vi nu ihop sedelns och myntens värde, så får vi summan 1 riksdaler 32 skilling specie.

T.L.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS MEDLEMSNÅL

kan rekvireras från kansliet!

Pris: 18 kr + porto

Eremitagets myntsamling före revolutionen

Av Ian Wiséhn

Under början av 1700-talet hade myntsamlandet spridit sig till Ryssland. Ett fåtal personer i Moskva och S:t Petersburg ägnade sig åt att samla mynt och medaljer. En av dessa var tsar Peter den store (1689–1725). Peter grundade Rysslands första museum, den s.k. *Kunstskammer* eller Kuriositetskabinettet. I denna samling inrymdes ett stort antal mynt och flera hundra medaljer.

I sin iver att höja den kulturella nivån i Ryssland till samma läge som i övriga Europa uppmuntrades samlandet av historiska och konstnärliga föremål. Tsar Peter utfärdade ett dekret i januari 1722 att alla mynt före hans egen regeringstid skulle konfiskeras från kyrkor, kloster och privatpersoner för att ingå i palatssamlingen. Till denna fördes bl.a. den berömda statsmannens greve Andrei I. Osterman (1686–1747) samling av ryska och kinesiska mynt.

Det var endast mynnskatten från klostret Kiev-Petcher som undgick denna landsomfattande tvångsinsamling. Denna skatt innehöll över 16 000 mynt och medaljer; dess gömställe avslöjades först 1899.

År 1742 publicerades en illustre-

rad katalog skriven på både ryska och tyska där de över 28 000 mynten i *Kunstskammer* beskrevs.

Under Katarina II (1762–1796) uppfördes Eremitaget av bland andra arkitekten Vallin de la Mothe. Byggnaden kallades till en början "Lilla Vinterpalatset". Under årens lopp kom Eremitaget att ett flertal gånger ombyggas och moderniseras. Samlingarna utökades i rask takt genom inköp av konst och konsthantverk i Europa. Mynten från *Kunstskammer* kom att ingå i Eremitagets myntkabinett.

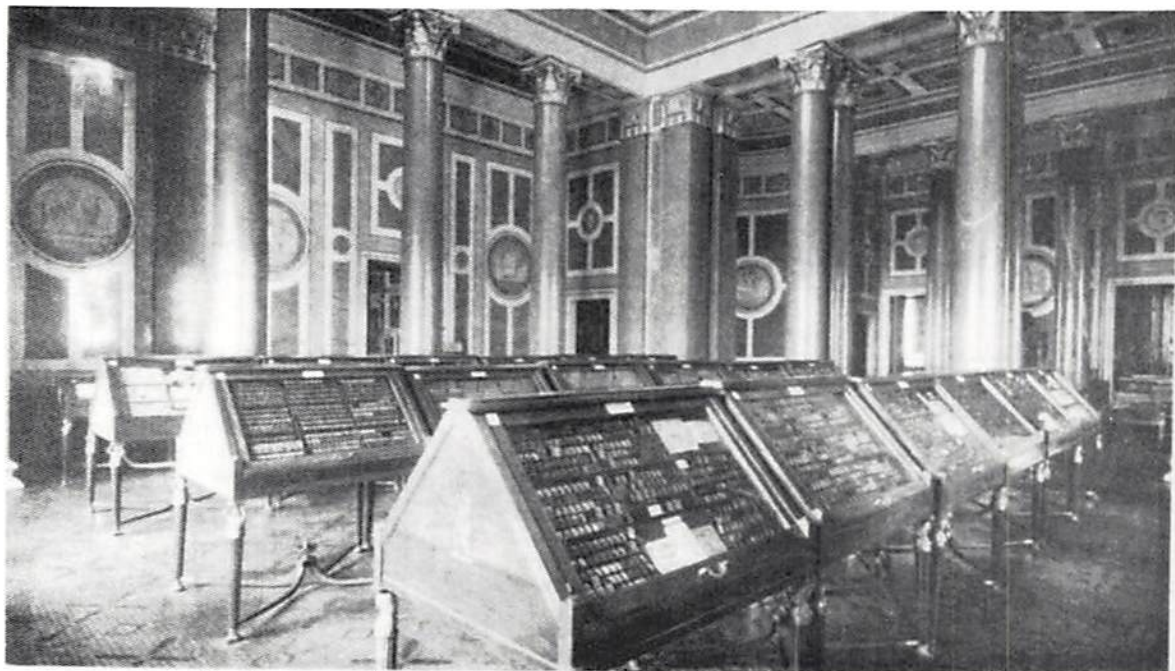
Omkring år 1770 skapades ett *Münzkabinett* inom Eremitaget. Som på så många andra håll knöts detta kabinett till biblioteket och dess föreståndare var bibliotekarie A. Luzhkov. År 1864 blev myntkabinettet en egen avdelning inom Eremitaget.

Under sekelskiftet kunde besökare komma till myntkabinettets utställning alla dagar i veckan utom måndagar (ungefär som situationen är idag på de flesta museer i Sverige). Mynten var utställda i två större och en mindre sal i relativt låga, snedställda montrar.

Chef för hela Eremitaget var kring sekelskiftet greve S. I. Tolstoy medan myntkabinettets föreståndare var A. Markov. Före Tolstoy var I. Iversen (som bl.a. skrivit *Denkmünzen auf Personen die in den Ostseeprovinzen geboren sind oder gewirkt haben*. St. Petersburg & Leipzig 1899) myntkabinettets föreståndare.

I samlingarna fanns år 1914 mer än 200 000 mynt och medaljer. Bland annat ingick följande privatpersoners samlingar: Schroll, Reichel, Shuválov, Grant, Bartholomäi, Photiadi-Pasha, Plinshkin, Lobánov, Veyaminov-Zernov och Lishin. De var alla betydande. Naturligtvis var de ryska mynten rikt representerade med alla landets provinsmynt. I samlingarna fanns år 1914 ca 25 000 grekiska och ca 20 000 romerska mynt.

Mynten från de forna grekiska kolonierna i södra Ryssland utgjorde merparten av den grekiska samlingen. Av de grekiska var ca 800 guldmynt (många kom från Beulé-samlingen). Ca 3 000 bysantinska mynt fanns i samlingen och stora mängder islamiska dirhemer och dinarer. Det

Eremitagets utställning fram till evakueringen under 2:a världskriget; de gamla montrarna utnyttjades. Reprofoto: J. Tamsalu, KMK.

är intressant att notera att en hel del anglosaxiska mynt fanns i samlingarna, bl a ca 1 000 från Ethelred II, som alla hittats i rysk jord. Av naturliga skäl fanns många mynt från grannlandet Sverige och dess baltiska provinser. Ett flertal Karl XI:s 8-dalers plåtar fanns i samlingen. Taler-mynten i Eremitaget hörde till de finaste i världen. Den rika asiatiska samlingen på ca 43 000 mynt från Kina, Japan, Korea, Persien m fl länder var en av världens största. I ett oktagonalt glasskåp fanns utställda ett antal laminerade kopparmynt vilka präglats på försök under Katarina I:s och Katarina II:s regeringstid i Jekaterinburg (nuv. Sverdlovsk).

I en annan del av Eremitaget fanns sex myntskåp från 1700-talets andra hälft tillverkade av Röntgen och med bronsdekorationer av Gouthière. I dessa förvarades smycken, ordnar, klockor m m.

Efter revolutionen 1917 kom förändringar även för Eremitagets myntkabinett. Samlingarnas storlek mångdubblades med resultatet att den är den största i Sovjetunionen. Vetenskapsakademiens myntsamling på ca 22 000 mynt och medaljer övergick till Eremitaget tillsammans med samlingar från Arienmuseet, Arkeologiska institutet, Universitetet, Arkeologiska sällskapet m fl.

Privatsamlingar skänktes eller konfiskerades, tex greve Stroganovs berömda samling av mynt och medaljer. Vid Markovs död 1920 tillträdde A. A. Ilyin, som själv hade en stor rysk myntsamling. Det föll på Ilyin att inkorporera greve Tolstoy's samling. Tidigare hade man inte ägnat det egna landets mynt något större intresse. Samlingen var fullständig endast efter 1800-talets mitt då alla nya mynt levererades till myntkabinettet i S:t Petersburg och Moskva. Omkring hälften av alla

mynt i Eremitagets samling före Peter den store har tillhört Tolstoy (det är fortfarande möjligt att identifiera proveniensens då Tolstoy's mynt markeras med blå etiketter).

Litteratur:

Baedeker, Karl: Russia with Teheran, Port Arthur and Peking. Handbook for travellers, Leipzig 1914.

Spassky, I. G.: The Russian Monetary System, Amsterdam 1967.

Gnecchi, Francesco & Ercole: Guida Numismatica Universale, 2:a uppl., Milano 1889.

Clain-Stefanelli, Elvira: Numismatics – an Ancient Science. A Survey of its History. Contributions from the Museum of History and Technology. Paper 32, Washington D. C. 1970.

Potin, Vsevolod (medförfattare): The Hermitage Guide, Leningrad 1981.

KRITIK AV DET NYA GULDMYNTET ÅR 1873

Leveransen från myntverket till riksbanken av guldmynt präglade enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 blev mycket försenad. Först i december 1873 anlände en första sändning 20-kronor till riksbanken. Märkligt nog lämnades enstaka mynt ut till allmänheten, eller som det heter i en redaktionell artikel i Nerikes Allehanda den 13 december 1873: "En eller annan sådan slant utlemnas under hand såsom skademynt, men ej för att ännu användas till betalningsmedel".

Artikeln fortsätter: "Vi äro bland de lycklige, som erhållit en sådan profslant. Han är vid första ögonkastet snarlik en ny tvåöring med 'gubben opp'. Tjugukronan är dock något mindre, men likväl tyngre, och har ljusare färg än tvåöringen. Förväxling kan emellertid ske. För ett par dagar sedan voro vi på ett offentligt ställe i hufvudstaden i tillfälle se 1 tjugukrona och 4 tvåören betalas till en tidningskolportör för ett blad, som kostade 10 öre. Då felet märktes och gossen eftersöktes, befanns han händelsevis ännu bland sina kopparslantar innehafva tjugukronan, hvars värde han ej anade, och ett utbyte skedde; men händelsen lärde både herrn och gossen, att man icke lägger guld i samma ficka som koppar, knappast som silfver, och den lärdomen är till det

2 öre
1873

20 kronor
1873

2 öre
1874

nya myntets fördel. Den i alla händelser betänkliga likheten mellan guldmyntet och kopparslanten minskas i mån, som ny upplaga af kopparmyntet kommer i rörelsen. De kopparslantar, som hädanefter slås, skola nämligen icke bära konungens bild, utan i stället ett krönt 0. Dessutom har ifrågasatts att bronsera kopparmyntet, så att det erhöles mörkare färg, och vi hoppas med tillförsigt, att den åtgärden, om än förknippad med en något ökad kostnad, måtte i den allmänna säkerhetens intresse vidtagas".

Förväxlingsrisken torde inte ha varit så stor som skribenten tycks ha befarat. En tvåöring präglad enligt 1855 års myntförordning var 24,4 mm i diameter och vägde 5,7 gram. Tjugukronan var obetydligt mindre nämligen 23 mm i diameter, men den vägde 8,96 gram. Den starka kopparhalten i guldmyntet kan emellertid ha åstadkommit en viss färglikhet mellan detta och en ny-

präglad tvåöring. Uppmärksamheten skärptes naturligtvis, i den mån guldmynt blev mer kända i rörelsen. Riksbanken kunde först den 16 mars 1874 börja utväxling av guldmynt (Torgny Lindgren, *Riksbankens sedelhistoria 1668–1968*, Sthlm 1968, s. 162).

Skribentens förhoppning infriades: 5-, 2- och 1-öringar präglade enligt 1873 års myntlag utgavs länge starkt bronserade. Men risken för förväxling mellan välbevarade tvåöringar präglade enligt 1855 års myntförordning och tjugukronor fanns i viss mån kvar, så länge 1855 års tvåöringar förekom i rörelsen. De upphörde att vara lagligt betalningsmedel först med utgången av år 1881.

Vi avbildar härintill i skala 1:1 åtsidan av de mynt, som omtalas i artikeln (alla i Kungl. Myntkabinettet, foto i samtliga fall Jüri Tamsalu, KMK).

T.L.

Remissvar om nya mynt

I föregående nummer av Myntkontakt/SNT återgav vi Myntverkets skrivelse med förslag om en ny myntvalör – 10 kr – och indragning av mynten om 5 och 25 öre. Svenska Numismatiska Föreningen har av finansdepartementet beretts tillfälle yttra sig. Dess skrivelse, som utarbetats av en kommitté bestående av ordföranden, vice ordföranden, sekreteraren, revisorssuppleanten och redaktören, återges här:

Till Finansdepartementet. Svenska Numismatiska Föreningen tillstyrker Myntverkets förslag att myntserien ändras till att omfatta 10 och 50 öre samt 1, 5 och 10 kronor.

Risken för att enbart slopandet av valörerna 5 och 25 öre skulle vara inflationsdrivande bedöms som ringa.

I det historiska perspektivet framgår att Sverige tidigare aldrig haft något mynt med så lågt köpvärde som dagens femöring. Den lägsta valören i 1855 års myntsystem var 1/2 öre, som omräknat i vår tids penningvärde motsvaras av ungefär 10 öre. Vårt nuvarande räknesystem från 1873 hade myntserien 1, 2, 5, 10, 25, 50 öre och 1, 2, 5, och 20 kr. Den lägsta nominalens köpkraft i denna serie kan i dagens penningvärde uppskattas till 20 öre.

Föreningen vill, för sin del, gå ett steg längre och peka på möjligheten och lämpligheten av att reformera den nuvarande myntserien, vad avser såväl format som utseende.

Vi delar Myntverkets uppfattning om det olämpliga i att alltför tunga mynt används i förhållandevis låga valörer. För det fortsatta resonemanget vill Föreningen ånyo erinra om vad det innebär, att med undantag av 5 öre myntstörlekarna för de vanligaste skillnaderna bibehållits oförändrade alltså 1873, samtidigt som deras värde endast är 1/20 av det ursprungliga. Lättast kan detta åskådliggöras med vidstående tabeller. Det framgår tydligt, att med undantag av 5 öre och 5 kronor – och givetvis metallen – myntens storlek är oförändrad. Vår högsta valör i allmänna handeln motsvarar 25 öre i det ursprungliga värdet, den lägsta endast 1/4 öre. Det synes därför vara berättigat att de nya mynten genomgående göres mindre och lättare.

Öresmynten

Skulle öresvalörerna bibehålla sin storlek, bör de eventuellt förses med hål (lägre metallåtgång, lägre transportvikt och lättare att känna igen för synskadade). De kan tillverkas av brons eller kanske hellre i en lättare metall, eventuellt aluminium. Öresmynten föreslås förbli porträttlösa, vilket med undantag för tiden 1832–1873 är svensk tradition.

Kronmynten

Valörerna 1 och 5 kronor kan bibehålla sin sammansättning, kopparnickel, eller få annan lämplig legering. Enkronemynten kan förminsas till ungefär den storlek 50 öre haft sedan 1873. Det bör även i fortsättningen ha räfflad rand.

Storleken för 5 kronor önskas till nuvarande 1 krona med någon millimeters skillnad.

10 kronor göres obetydligt större än nuvarande 5 kronor. För att lättare skilja 5 och 10 kronor från varandra kan 10 kronor tillverkas i två metaller. Som exempel kan nämnas Italiens 500 lire, som måste bedömas som attraktivt. En intressant detalj på detta mynt är att valören finns utskriven med blindskrift. På högre myntvalörer från och med 5 kronor kan detta vara önskvärt.

Beträffande kronmynten bör dessa ha monarkens bild på åtsidan, vilket är en allmän önskan hos intresserade. (Möjligen med undantag av 1 krona som börjar få karaktären av en låg valör.) Frånsidan för 1 krona föreslås prydas med det lilla riksvapnet medan de högre valörerna (5 kronor och uppåt) får det stora riksvapnet.

Föreningen anser att de aktuella mynten fortfarande bör vara runda. För eventuella valörer över 10 kronor kan sex- eller åttkantiga mynt diskuteras.

Mångårig erfarenhet världen över – tyvärr trots detta ej accepterad på sina håll – visar, att ju större ett mynt är, desto tydligare framträder cirkulationskadorna och nötning. Ett stort mynt bör därför ha en mera detaljerad framställning än ett litet, eftersom själva detaljerna, t ex de många bilderna i stora riksvapnet, gör att repor och nötning blir mindre uppenbara. Skulle en större myntreform än den här antydda genomföras, kan naturligtvis bildframställningarnas karaktär diskuteras ytterligare.

1873	Storlek
1 öre	16 mm
2 öre	21 mm
5 öre	27 mm
10 öre	15 mm
25 öre	17 mm
50 öre	22 mm
1 krona	25 mm
2 kronor	31 mm
5 kronor	16 (36) mm
10 kronor	18 mm
20 kronor	23 mm

1983	Storlek
5 öre	18 mm
10 öre	15 mm
25 öre	17 mm
50 öre	22 mm
1 krona	25 mm
5 kronor	28,5 mm

Från jubileumsmynt i silver kan här bortses.

Ett starkt motstånd mot ovan anförda förändringar reses dels från automathandeln och dels från en i dessa stycken konservativ allmänhet. Det är dock tveksamt om automathandeln kan tillåtas dirigera svenska myntförhållanden. Det är i hela den 2600 år gamla mynthistorien något unikt, att mynt med 1/20 av sitt ursprungsvärde ej fått sin storlek reducerad annat än i fråga om marginella effekter. Vad beträffar den senare typen av invändning måste framhållas, att stora såväl som små stater lyckats med att i modern tid byta mynttyper och myntstorlek. Detta har skett i Storbritannien vid övergång till decimalsystem – och där har valören £ 1 nyligen börjat slås i gulmetall – såväl som i Frankrike, Finland och Island vid den valutareform som bestod i strykandet av två nollor i mynträkningen, för att nämna några exempel. Nya automater har måst tillverkas för de brittiska större valörerna, t ex 50 pence, som är mångkantig.

Föreningen vill betona vikten av att de nya mynten får ett tilltalande utseende, inte minst av hänsyn till svenska och utländska samlare och turister. S k samlarset – en förpackning med våra under året utgivna mynt – har blivit omtyckt samlarobjekt och är en förhållandevis billig turistsouvenir. Om mynten är utformade på ett traditionellt och konstnärligt tilltalande sätt torde intäkten från denna försäljning ge ett gott ekonomiskt utbyte.

Slutligen vill Föreningen påpeka att man i Norge redan har beslutat att slopa valörerna 5 och 25 öre. Frågan om en ny myntserie kanske lämpligen kan tagas upp till diskussion inom Nordiska Rådet.

Stockholm den 23 augusti 1983

Svenska Numismatiska Föreningen

Göran Bergenstråhle
Ordförande

Metall	Köpkraft 1983
brons	20 öre
brons	40 öre
brons	1 krona
40 silver	2 kronor
40 silver	5 kronor
60 silver	10 kronor
80 silver	20 kronor
80 silver	40 kronor
guld (silver)	100 kronor
guld	200 kronor
guld	400 kronor

Metall	Köpkraft 1873
brons	1/4 öre
kopparnickel	1/2 öre
kopparnickel	1 1/4 öre
kopparnickel	2 1/2 öre
kopparnickel	5 öre
kopparnickel	25 öre

SVENSKA BANKOSEDLAR I SVENSKA POMMERN [2]

Av TORGNÝ LINDGREN

Som förf. har framhållit i en artikel i MYNTKONTAKT 1979 nr 2 be-
gagnades normalt inte svenskt mynt
i Svenska Pommern. Till avhjälp-
ande av extraordinär penningbrist,
som hade uppstått till följd av krig,
sändes vid två tillfällen svenska
bankosedlar till Svenska Pommern
för att användas som betalningsme-
del där.

Första gången så skedde var un-
der sjuårskriget. Från december
1757 till december 1760 översändes
inte mindre än 7 miljoner daler
kopparmynt i svenska bankosedlar
till Pommern.

Andra gången, som svenska ban-
kosedlar infördes "såsom gångbart
mynt uti Konungens Tyska Stater"
var under de franska truppernas
framträngande mot Svenska Pom-
mern i slutet av 1806. I början av
december 1806 gick Kungl. Maj:t
med på att kostnaderna för avlöning
till och underhåll av de svenska
trupperna i Pommern skulle bestrid-
as med svenska bankosedlar.

Fr o m 1807 års ingång skulle på
nedannämnda sätt transporterade
svenska bankosedlar tas emot i
offentliga kassor i Pommern.

På skillingsedlarna skulle general-
krigskommissarien friherre Achates
Carl von Platens namn anbringas
medelst en namnstämpel (se ill.). På
sedlar å riksdaler skulle von Platen
skriva sitt namn för hand. Sedlar å
högre valörer, "ifrån Tio Riksdaler
börjande", skulle förses med följ-
ande transport:

Transporteras på Fält-Cassan

A. C. v. Platen

Transporteras ifrån Fält-Cassan

A. Söderholm

Anledningen till att MYNTKON-
TAKT nu återkommer till ämnet är
att förf. i det nyligen öppnade
Avesta myntmuseum har funnit två
tidigare inte publicerade sedlar i
skillingvalör med A. C. von Platens
namn anbragt medelst namnstämpel
på sedelns baksida. Därmed har an-

talet kända bevarade exemplar av
dylika sedlar stigit till nio:

i Kungl. Myntkabinettet, Stock-
holm:

16 sk. sp. nr 36161, daterad den 24
maj 1806.

12 sk. sp. nr 5712, daterad den 15
oktober 1806.

8 sk. sp. nr 90592, daterad den 25
november 1802;

i Malmö Museums myntkabinett,
Malmö:

12 sk. sp. nr 87612, daterad den 5
december 1806,

8 sk. sp. nr 16527, daterad den 27
november 1802;

i Avesta myntmuseum, Avesta:

12 sk. sp. nr 55102, daterad den 19
september 1806;

8 sk. sp. nr 17703, daterad den 27
november 1802 (se ill.);

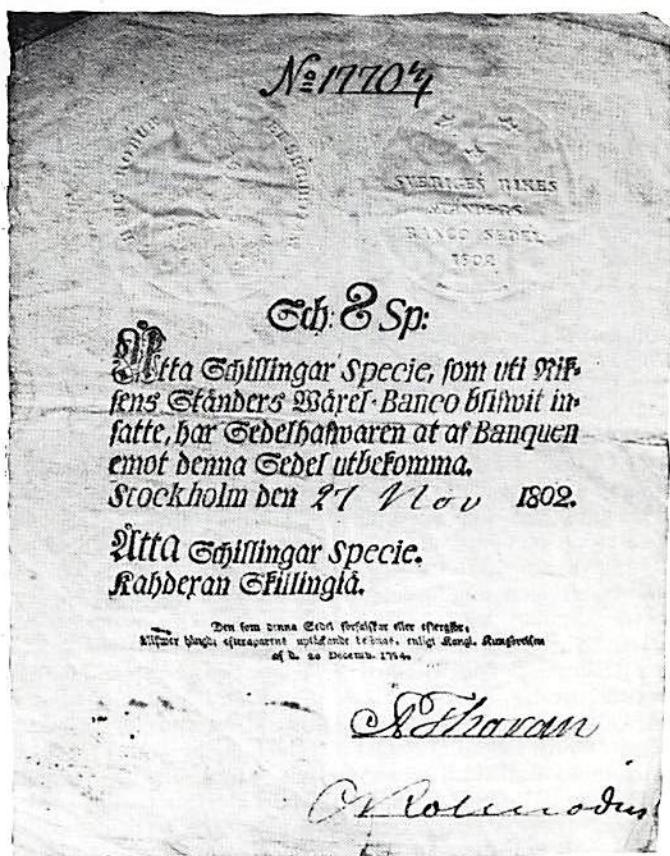
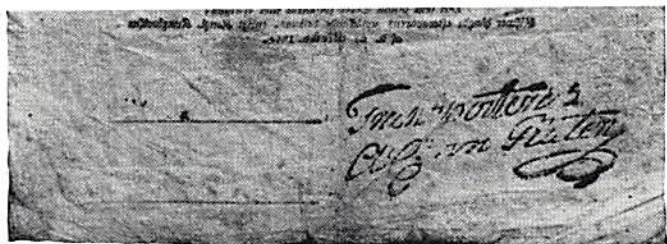
i Den Kongelige Mønt- og Medaille-
samling, Köpenhamn:

12 sk. sp. nr 43856, daterad den 17
september 1806;

i Museum der Stadt Greifswald,
Greifswald:

8 sk. sp. nr 31526, daterad den 20
november 1802.

Om någon av våra läsare själv
äger eller eljest känner till svenska
sedlar från åren 1757-1760, med
överkrigskommissariatet i Pommern
såsom "insättare", eller svenska
sedlar från åren 1802-1806 med A.
C. von Platens namn - anbragt
medelst namnstämpel eller hand-
skrivet, ensamt eller i förening med
A. Söderholms -, skulle MYNT-
KONTAKTS redaktion bli mycket
tacksam för ett meddelande därom.

Medalj över Gustaf Johan Ehrensvärd

Svenska Akademiens minnesmedalj för 1983 ägnas Gustaf Johan Ehrensvärd, teaterman och diplomat under Gustav III. Medaljen är präglad i silver (diam. 45 mm), konstnär är Gunvor Svensson L., som i bildframställningen tagit fasta på Ehrensvärds roll som teaterman. Åtsidan bär hans porträtt i vänsterprofil tillsammans med två teatermasker, vardera representerande Tragedien och Komedien. Överst kring kanten GUSTAF · JOHAN · EHRENSVÄRD samt nederst på två rader 1746/1783. Frånsidan visar Orpheus och Eurydike på väg upp ur underjorden, just i det ögonblick då Orpheus vänder sig om och ser på Eurydike. Inskriften VULTUS PROBVS MELOS SERMONIS kan tolkas på följande sätt: Ärlig uppsyn [och] språkets melodi.

Gösta Ehrensvärd (som han kallades av familj och vänner) föddes 20 februari 1746, son till generalmajoren Carl Ehrensvärd och friherrinnan Margareta Gyllengrath. Han inskrevs som sjuåring i krigstjänst och blev vid sexton års ålder fänrik vid arméns flotta.

Kommenderingen medförde, att Ehrensvärd under åren 1763–64 bodde på Sveaborg i samma rum som sin kusin Carl August Ehrensvärd och dennes ritlärare Elias Martin. Gösta Ehrensvärd blev aldrig mer än fänrik inom det militära utan utnämndes istället till kammarherre hos den dåvarande kronprinsen Gustav (Gustav III). Denna tjänst fick han behålla även sedan Gustav blivit kung. Gustav III:s inställning till Ehrensvärd var ända tills Ehrensvärds död tvetydig, t.ex. fann han honom *doucereux*, sötslig, och ironiserade ofta över honom. Trots tveksamheterna insåg konungen Ehrensvärds förtjänster.

Efter Gustav III:s Parisbesök 1771 beslöt han att avskeda den franska teatergruppen i Stockholm och ersätta denna med en svensk ensemble. Ehrensvärd kom att bli kungens verksamaste biträde och förordnades 1773 till förste direktör vid kungliga teatern, en befattning som han innehade till 1776, då friherre Barnekow tog över. Till en början, då han ju också var nyss hemkommen från det eleganta Paris, led Ehrensvärd vid teaterns repetitioner: "Pjä. ord. uttal. spel,

Svenska Akademiens medalj över Gustaf Johan Ehrensvärd
Skala 1:1 Foto Juri Tamsalu, KMK.

kläder, gång, gråt och skratt var allt lika osmakligt." Men pjäserna väckte trots deras amatörmässighet den talrika publikens entusiasm. Bollhuset intill Kungl. slottet användes som scen. Även operaföreställningar kom nu igång. Men även i det fallet väntade svårigheter. Det fanns ingen nationell kompositör, ingen svensk balett, orkestern "ömkansvärd", inga bekanta "ämnen till sångare och sångerskor, teatern liten, maskinisten en olärd snickare och dekorationsmålaren halvdöd av lungsot". Ehrensvärd valde emellertid till kompositör och kapellmästare bolognesaren Francesco Antonio Uttini, medan balettmästaren Louis Gallodier, som var kvar från den franska truppen, skulle skapa en svensk balett. Som operaförfattare fick man rådmannen Johan Wellander, vars verk "*Thetis och Pelée*" lämnades till Uttini i fransk översättning. Efter otroliga besvärigheter blev verket färdigt, och 24 januari 1773, på Gustav III:s tjugusjuårsdag, invigdes den nya operan på Bollhuset. Det blev en stor framgång. När nu operan kommit igång kunde Ehrensvärd i lugnare takt göra tekniska förbättringar och anställa nya förmågor.

Att konungen uppskattade Ehrensvärds arbete framgår av att han kom att ingå i den lilla krets av litterata personer som Gustav III vintern 1773–74 samlade på slottet och kallade sin "lilla akademi".

Från 1774, med anledning av ett uppdrag till S:t Petersburg, kom Ehrensvärd att alltmer ägna sig åt

diplomati. År 1780 sändes han som envoyé till Holland, varifrån han ett par år senare förflyttades till Berlin, där han dog den 24 februari 1783.

Under sin vistelse vid hovet förde han 1776–80 en omständlig journal över dagliga händelser. I denna journal finns många viktiga anteckningar om tidens konst- och odlingshistoria. Åren 1877–78 utgavs dessa anteckningar av E. W. Montan under titeln: *Dagboksanteckningar förda vid Gustaf III:s hof*.

Få svenska familjer har hedrats med så många medaljer som familjen Ehrensvärd, t.ex. Augustin Ehrensvärd av G. Ljungberger, Carl August Ehrensvärd av C. Enhörning och Carl Augustin Ehrensvärd tillsammans med hustrun Eva Augusta Hallenborg av A. Lindberg. De mest namnkunniga av släktmedlemmarna är Augustin Ehrensvärd (1710–1772), skaparen av skärgårdsflottan och Sveaborg, samt dennes son Carl August Ehrensvärd (1745–1800), generalamiral, konstfilosof, tecknare och författare till den berömda skildringen *Resa till Italien 1780, 1781, 1782*.

IW.

Citat

Fåfängan är äregirigheten växlad i småsedlar och blir sålunda bekvämare att hantera än äregirighetens stora enhet, vilken är olämplig till dagligt bruk. *Emil Key* (enligt Ellen Key: Minnen av och om Emil Key. I, Sthlm 1915, s. 143).

Mynt och medaljer i grundstenar [8]

Av Torgny Lindgren

I MYNTKONTAKT 1982 nr 9–10 publicerade vi ett antal samtida skildringar av tillfällena, då mynt och medaljer blivit nerlagda i grundstenen till officiella byggnader. I detta nummer berättar vi om andra tillfällen, då denna gamla sed har blivit iakttagen.

Till hugfästande av Karl XV:s besök på Öland lät hans jaktklubb 1873 nära Borgholms slottsruin resa en minnessten, ett stort granitblock, på en enkom för ändamålet uppförd kulle, byggd av sten och övertäckt med jord. I tidningen *Kalmar* för den 26 september 1873 läser vi, att stenen "invigdes" den 24 i samma månad. "Ned i grunden af kullen nedsänktes senare på dagen i hermetiskt slutna koppardosor tvenne dokument, prentade på pergament, jemte en samling af alla mynt, slagna under Carl XV:s regering". Dokumenten innehöll historik över minnesvårdens tillkomst jämte en stor mängd namnunderskrifter. Beträffande den nerlagda myntsamlingen berättar tidningen i en fotnot: "Här voro alla våra mynt representerade, med undantag af 1/8 rdr specie och 1/2 öre, hvilka myntsorter ej under framlidne konungens regeringstid blifvit utmyntade". Detta måste rimligtvis betyda, att samlingen innehöll ett exemplar av varje präglat mynttyp, inte av varje präglat årtal. Med 1/8 riksdaler specie menar tidningen 50 öre; vi finner sålunda här ännu ett exempel på bruket att kalla silvermynten efter den genom 1855 års myntförordning avskaffade specieräkningen. Men tidningens uppgift att det under Karl XV:s regering inte hade präglats vare sig något 50-öre eller något 1/2-öre är oriktig: 50-ören slogs 1862, i mycket ringa antal, och 1/2-ören 1867. Av de senare slogs 64.300 stycken. Skulle inte ett enda av dessa mynt ha letat sig ner till Kalmar?

Oskar II och drottning Sofia vistades hela maj månad 1881 i Bournemouth i södra England. Deras vistelse där är detaljerat skildrad i en dagbok, förd av drottningens kammarherre greve Otto Cronstedt.

Tisdagen den 24 maj 1881 kom en doktor Middows "för att utbedja

det konungen ville nedlägga grundsten för ett blifvande sanatorium". På eftermiddagen följande dag, onsdagen den 25 maj, åkte kungen och drottningen, företrädade av musik och the Yeoman Cavalry och med eskort av bl. a. stadens brandkår, upp till byggnadsplatsen. "D. D. M. M. emottogs utanför ett stort tält af doktor Middows, biskopen m. fl. och togo plats under tältet bredvid hörngrundstenen, hvarefter upvaktning och honoratiores placerade sig runt omkring. Under samma tält midt emot de kungliga voro äfven läktare uppförda, hvarest en mängd åskådare uptogo platserna. Sedan doktor Middows såsom uphofsman och ordförande i företaget för konungen framvisat en flaska innehållande gängse engelska mynt, nedlade han densamma uti en uthuggning i sten och framlemnade derefter till H. M. en större murslef af silver med underdånig anhållan att H. M. ville förrätta ceremonien. Konungen utbredde nu murbruket, och sedan den öfre stenen sänktes ned på

sin plats på den nedre yttrade H. M.: 'I declare that this stone has been duly laid down' samt bekräftade detta med några klubbslag och undersökte stenens läge med ett vattenlod. Derefter förrättade biskop Rean en kort bön och ceremonien var slut.

Herefter öfverlemnade committerade till D. D. M. M. ett större vackert album innehållande vuer från Bournemouth och dess omgifningar. Doktor Middows anhöll sedermera att såsom ett tack samt minne af dagen få förära konungen murslevfen.

Drottningen jemte frökarna foro hem, och konungen med uppvaktande herrarna åkte derefter till the Town Hall, hvarest en större dejeuner kl. 3.30 var anordnad. Efter desserten började skållarna. Först kl. 8 var festen i Town Hall slut och konungen lemnade salen." (Från gamle kungens tid. Minnen kring Oscar II under red. av Adam Lewenhaupt. Upps., tr. i Sthlm 1939, s. 279 f.)

Minnesmynt om 100 kronor 1983

Minnesmyntärenden kan ibland ta lång tid från idé till verklighet. Det kan vara många instanser och personer som skall tillfrågas. Men när det gäller 100-kronorsmyntet till minne av den svenska riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen så har det gått ovanligt fort.

Det var den 15 december 1982 som riksdagens talman Ingemund Bengtsson i ett brev till regeringen föreslog att myntverket i samband med invigningen av det både om- och tillbyggda riksdagshuset i oktober 1983, skulle ge ut ett minnesmynt.

Som orsak angavs att de renoverade byggnaderna kunde väntas väcka allmänt intresse.

Redan den 13 januari fattade regeringen sitt beslut på förslag av finansminister Kjell-Olof Feldt, och gav myntverket i uppdrag att utarbeta ett förslag.

I samråd med företrädare för riksdagen utarbetade sedan skulptören Bo Thorén ett förslag, som godkändes av riksdagen. Thorén var välbekant med riksdagen sedan förut. Han hade nämligen tidigare utarbetat såväl riksdagens som talmannens lacksigillstamplar till allas belåtenhet.

I början på april sände man resultatet till regeringen, närmare bestämt finansdepartementet. En knapp månad senare, den 5 maj, utfärdade regeringen förordningen om minnesmyntet, som utkom av trycket den 9 juni (SFS 1983:408).

I slutet på augusti meddelade myntdirektören Benkt Ulvot att riksdagens ledamöter skulle få var sitt exemplar vid invigningen och riksdagens öppnande, den 4 oktober. Resten av upplagan på 400 000 exemplar skulle bli tillgänglig för allmänheten i mitten av november.

Bild på omslag.

Myntets legering är 925/1000 silver och 75/1000 koppar, vikten 16,0 gram och diameter 32 mm.

På myntets åtsida syns tre öppna kronor, två över en, som i lilla riksvapnet. De står mot en bakgrund av ett runt gallerverk. Detta gallerverk med kronor kan man med goda ögon eller kikare se utifrån upptill på den del av riksdagshuset som ligger i den gamla riksbanken, längst ut mot Strömmen alldeles under den nybyggda plenisen.

Upptill på gallverket står 19 – 83 och nedtill 100 KR, omgivet till vänster av bokstaven E med mittstreck utformat som en hammare, d.v.s tecknet för myntorten Eskilstuna, och till höger U, som är myntdirektörens initialbokstav.

På framsidan återfinns en avbildning av ett av de valv som sammanbinder de båda riksdagsbyggnaderna på Helgeandsholmen; ovanför denna ses en planvy av riksdagens nya plenisal. Som omskrift upptill SVERIGES RIKSDAG och nedtill HELGEANDSHOLMEN. Randen är slät.

Mindre än ett år har det alltså tagit från tanke till förverkligande. Myntverket har därmed väl revanscherat sig för fördröjningen med det kungliga bröllopsmyntet som kom ut långt efter det att kungaparet hade gift sig i Storkyrkan.

Till skillnad från det myntet kan man nog säga att det nya är riktigt prydligt. Skall man anmärka på något är att motiven endast till en del motsvarar de ursprungliga intentionerna, nämligen att ge en bild av de renoverade byggnaderna. Visserligen är valvbågarna nytvättade och visserligen kan riksdagsmännen varje dag se det fina gallverket i plenisalens fondvägg mot stadshuset. Men bortsett från plenisalens skäligen enkla solfjädersform är det en gången tids formspråk som behärskar hela framställningen.

Någon kanske dessutom saknar anknytning till alla de fynd som gjorts i samband med utgrävningarna för det famösa riksdagsgaraget. De visade ju att just Helgeandsholmen var en del av det allra ursprungligaste Stockholm långt före det man vanligen tänkt sig.

Hade riksantikvarieämbetet, d v s kungl myntkabinettet tillfrågats i ärendet, skulle man kanske påmint om detta – inte minst med tanke den fina utställning man gjorde om det väldiga materialet, i vilket bl a många mynt ingick.

Men det är kanske ett uppslag för ännu ett minnesmynt?

Herman Gyllenhaal

Adressändring!

Använd postens adressändringsblankett, som du sänder till:

MYNTKONTAKT
Svenska
Numismatiska
Föreningen
Östermalmsgatan 81
114 50 STOCKHOLM

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

Jag och många andra har blivit tryckta
på Strängnäs Tryckeri. Om du har
kataloger, foldrar, brevpapper eller något
liknande hör av
dig till Ingemar
Linder eller Jan
Bjurenborg

STRÄNGNÄS TRYCKERI AB

Box 13, 152 01 Strängnäs
Tel. 0152-160 20

RECENSIONER

Anton von Swabs berättelse om Avesta kronobruk 1723. Inledning av Staffan Högberg. Arlöv 1983. Utgiven av Jernkontoret som nr 19 i dess bergshistoriska skriftserie. ISSN 0347-4283.

Anton von Swabs berättelse hör till den svenska bergslitteraturens klassiker. Den ges här på ett förtjänstfullt sätt ut i sin helhet för första gången. Två av berättelsens tio kapitel är ägnade att varmt intressera en numismatiker, nämligen nr 7 "Om Plåt-myntningen" och nr 8 "Om Skilje-mynts präglade".

Ledamoten av Samfundet Kungl Myntkabinettets Vänners styrelse, docenten Staffan Högberg har skrivit en mycket intressant, faktsäckad introduktion till Swabs berättelse.

N U F

Hugo Schnell: Martin Luther und die Reformation auf Münzen und Medaillen. München 1983. ISBN 3-7814-0221-5. 381 s. Illustrerad. DM 148:.-

År 1983 har varit av särskild betydelse för den protestantiska världen – firandet av 500-årsminnet av Martin Luthers födelse. Detta har celebrerats på mångahanda sätt världen över – ur numismatisk synpunkt (utöver sedvanliga minnesmedaljer och -mynt) genom en auktion och en bok, värda att föra fram.

I april 1983 avhölls i Zürich auktion på professor Robert B. Whiting's världsberömda och världsomfattande samling av reformationsmedaljer och -mynt (Spink & Son, Schweiz – C. E. Bullowa, USA: *Martin Luther und die Reformation auf Münzen und Medaillen*). Katalogen – ovanligt rikt illustrerad – omfattar inte mindre än 935 nummer och är en behändig uppslagsbok.

Det tyska förlaget Klinkhardt & Biermann, München, har publicerat en bok med samma titel som katalogen. Boken avbildar och beskriver 572 nummer från i första hand tysktalande områden (vilket är skälet till skillnaden i antalet nummer i jämförelse med katalogen). Boken ger emellertid mycket mer än katalogen genom att inte mindre än 99 av de 381 sidorna ägnas åt att beskriva bakgrunden till medalj- och mynte-

missionerna (Luther och de andra reformatörerna, de olika sekeljubileerna, etc) och med emissionerna förknippade särskilda problem. Ett kapitel redogör således för de numismatiska produkternas betydelse som religiösa propagandainstrument och som avspeglings av de olika epokenas kulturhistoria och religionssyn. Ett annat kapitel behandlar inskriptionerna på medaljerna och mynten ävensom användningen av bibliska citat och allegori-

ska framställningar. Detta kapitel är särskilt värdefullt, eftersom gångna seklers allegorier inte alltid är lätta att tolka för en nutida samlare. För oss i Norden är ett av kapitlen av särskilt värde, nämligen det som ägnas 30-åriga kriget, Gustav II Adolf och Westfaliska freden.

Boken, som är så "up to date", att den kan beskriva och avbilda inte mindre än 20 stycken under år 1983 utgivna minnesmedaljer, måste genom sin uppläggning betecknas som ett standardverk över hur reformationen genom århundradena återspeglats och ännu återspeglas i den "lilla konsten".

N U F

AUKTIONREFERAT

På Ahlströms 27:e auktions svenska del såldes mynt ur Henrik Pripps samling. Den andra halvan av dessa kommer till auktion nästa vår. Den utomordentliga katalogen – huvudsakligen av Yngve Almer – rekommenderas varmt som framtida referensverk. (Jfr MYNTKONTAKT/SNT 1983:1, 38–40.)

Här följer en del priser som uppnåddes på auktionen; till dessa tillkommer 10 procent:

REGENT	MYNT	KVAL.	PRIS
Okänd	Skand. efterpr. av		
	Anglosax. Knutpenning	1+	3 300:–
Olov	Sigtuna penning	1+	10 000:–
G I	Daler 1543	1+01	8 600:–
G I	2 öre 1541	01	4 700:–
Erik	1/2 öre 1564	1+	1 300:–
Joh o.	blodsklipping		
Karl	2 mark 1568	1	9 000:–
Karl	2 mark 1587	(1+01)	12 500:–
Karl	1 mark 1598 kl. i koppar	1+	3 200:–
Karl	16 mark 1607	1+	41 000:–
hert.	1 öre u.ä.		
Joh	med RÖI	1+	1 650:–
GIIA	öre Arb. 1628	1+01	2 400:–
Kr	öre 1652	01	1 250:–
KXG	Dukat 1658	(1/1+)	40 000:–
K XI	Dukat 1685	1+01	54 000:–
K XI	Dukat 1688	1+	54 000:–
K XI	2 1/2 öre	1+01	23 000:–
K XII	Rdr per 1707	01/0	34 000:–
K XII	Mars 1718	01	700:–
U.E.	1 öre 1719	1+01	1 200:–
F I	Jub.rdr 1721	(01/0)	10 500:–
A F	2 mark 1752 m.grav.sign.	1+	9 000:–
A F	Pom. 1/12 tal. i		
	koppar 1763	1?–1/1+	70–160:–
G III	öre 1778	1+01	2 100:–
KXIVJ	taskspelarmynt 1/8 rdr sp.	1/1+	70:–
O II	2 kr 1893	01/0	8 000:–

Vad gäller priserna på auktionen kan sägas att många mynt betalades bra, men åtskilliga samlare ansåg även ha gjort fynd prismässigt sett. Bidragande orsaker till de goda priserna är historieskrivningen runt vissa mynt, de utsatta provenienserna och den noggranna beskrivningen av vissa mynttyper. Men givetvis även ett stegrat numismatiskt intresse.

Anders Frösell

Numismatiska Meddelanden

har nu utkommit med två volymer samma höst, den trettiofjärde och den trettiofjärde sedan Svenska Numismatiska Föreningens grundande 1873. Bägge erhålls bundna i ett prydligt, grönt helklotband och omfattar 208 resp 232 rikt illustrerade sidor (ISBN 91-85204-07-2 och 08-8). För tryckning står anrika Norstedts Tryckeri i Stockholm. Volymererna erhålls enklast genom att 250 kr + porto 19 = 269 kr insättes på *postgiro 15 00 07-3*, Svenska Numismatiska Föreningen. Detta är *pris för medlemmar* i SNF och i till Nordisk Numismatisk Union anslutna föreningar, dvs. 125 kr per band + porto. Den som önskar endast ett av banden betalar 125 kr + porto 13:25 = 138:25 kr. Glöm inte ange vilken volym det gäller! Inte heller att sätta ut namn och adress.

Priset för icke-medlemmar är 175 kr + porto vid beställning från kansliet. Bokhandelns prissättning är som bekant fri, varför föreningen inte har något att göra med det pris den måste betala, som beställer volymerna genom sin bokhandel.

Den som önskar hämta och betala på kansliet (vard. 10.30 – 13) sparar naturligtvis i portokostnaden.

För att ingen skall köpa grisen i säcken anges här nedan de två bandens rikthaltiga innehåll:

Numismatiska Meddelanden XXXIII

Bengt Thordeman: Loheskatten. En studie i numismatisk metodik.

Ulla Westermark: Solidi found in Sweden and Denmark after 1967.

Vera Hatz: Die italienischen Münzen in den schwedischen Funden der Wikingerzeit.

Peter Berghaus: Nachahmungen Duisburger Münzen des 11. Jahrhunderts aus Skandinavien.

Michael Dolley & Brian Grover: The 1981 Chelsea Reach (London) find of second hand pennies of Æthelræd II.

Jørgen Steen Jensen: Bårarp-fundet 1932. Et hallandsk møntfund fra Svend Grathes tid.

Lars O. Lagerqvist: En planerad myntning av daladukater 1818.

Kolbjørn Skaare: Carl Johans norske kastepenge.

Torgny Lindgren: "Hedersbelønning for nit og redlighet i rikets tjenst" /2/.

Ulf Abel: Eugen Erhardt – medaljgravör. Försök till ett porträtt.

Ernst Nathorst-Böös: Om Wermlandsbankens sedlar.

Numismatiska Meddelanden XXXIV

Ola Kihlberg: Solidus. Metodologiska studier i 400- och 500-talens myntskatter.

Frands Herschend: Solidusvikt.

Kenneth Jonsson: Översikt över fastlandsmyntningen ca 1180–1250.

Monica Golabiewski: Studie av 1300-talsbrakteater i ett depåfynd från Närke.

Mille Törnblom: 1574 års proberingar – myntkontroll under Vasatiden.

Yngve Almer och Ingemar Carlsson: Äkta och falska guldklippingar 1587–1626.

Emanuel Svenberg: Hur citerades latintexter på svenska kungamedaljer?

Tom C. Bergroth: Pro Benignitate Humana. Minnesmedaljen för humanitär verksamhet.

Tuukka Talvio: Jacob Reichels brev till B.E. Hildebrand.

Svenska Numismatiska Föreningens hedersledamöter och korresponderande ledamöter åren 1873–1983.

Recension

P.H. Sawyer: Kings and Vikings London and New York 1982. ISBN 0-416-74190-0. Pbk. 182 s. Illustrerad.

De senaste åren har vikingatiden i högsta grad varit föremål för museifolks intresse världen över. Detta har fört med sig även ökad bokproduktion. Rubricerad bok är ett av exemplen härpå. Boken är "späckad" med hänvisningar till en litteratur, som det krävs inte mindre än 29 av bokens sidor att specificera. Författaren ställer nämligen de nyaste forskningsrönen inom olika vetenskaper mot bakgrunden av de vikingatida och medeltida krönikornas och lagarnas budskap och når på det sättet fram till en i vissa avseenden annorlunda samlad bild av vikingatiden än som vi kanske hittills vant oss vid.

Av intresse ur numismatisk synpunkt är, att Sawyer hävdar, att Gotland inte alls hade den stora betydelse för transitohandeln mellan Väst- och Östeuropa, som vi hittills velat läsa ut ur de stora myntfynden. Handel förekom självfallet, men myntfynden bär i stället enligt Sawyer vittnesbörd om att vikingafärderna i österled varit av samma slag som de i väst – plundringståg, utkrävda tributer, "beskydds"-ersättningar. Kapitlet härom, "The Baltic and beyond", är en fängslande läsning, där Sawyer bl a drar fram runstenarnas vittnesbörd om misslyckade "tåg" i österled som bevis.

Författaren har i en pocketboks format lyckats sammanpressa en sådan mångfald av uppgifter om vikingatiden, att den – med stöd av bibliografin – blir en bra handbok för fördjupade studier inom olika ämnesområden. Boken finns att köpa i Statens Historiska Museers bokshop.

NUF

MÄSSOR

15.10	Fagerstabygdens Myntklubb. Myntmässa i Folkets Hus, Norberg.
15.10	Christianiamässan, Oslo.
30.10	Värend Numismatiska Förening. Smålands Museum, Växjö.
10–12.10	New Yorks tolfte internationella numismatiska mässa.

Ur SNFs Arkiv I

När en förening – såsom fallet är med SNF – har mer än 100 år "på nacken", så bör i dess arkiv finnas handlingar, som kan intressera sentida medlemmar. Jag kommer därför i ett antal nummer av Myntkontakt att plocka fram några "russin". Varför inte börja med lite poesi mitt

i allt det prosaiska som numret i övrigt för fram?

När SNF 1923 firade sitt 50-årsjubileum, skrev föreningens mångåriga revisor R. Capeder en bordsvisa, betitlad "Unicum", där begynnelsebokstäverna bildar föreningens namn.

Se'n år Adertonhundrasjuttiotre,
turalleri, turalleri,

Vår Myntsamlarförening har blivit till,
turalleri, hurra.

En femtio år är det helt visst;
turalleri, turalleri.

Nu lida vi ej uppå penningar brist,
turalleri, hurra.

Se'n Burmester givit oss nytt kapital
Kan ekonomen man ej kalla skral.
Av häften och "Gubbar" få vi nog ett lass
När Wahlstedt och Lundström fått
skriva en masse.

Uti första början höll Lagerberg räfst
Med dem av publiken, som samlade mäst.
In trädde Cavalli, Bror E. Hildebrand,
Snoilsky och Wedberg och Hans
Hildebrand.

Myntsamlare, alla av fin kvalité,
Anmälde sitt inträd till vår kommitté,
Ty alla förstodo, att det var idé
I Myntsamlarföreningen att vara med.

Se'n kommo von Platen, von Francken,
major,

Kanslirådet Strokirk och Levin, doktor,
Antell, Appelgren och Stiernstedt med
fler,

Friedländer, Mathilda, och Hyckert,
kamrer.

Örtugarna samlades nu flitigt in,
Riksdalarna lades nog också i skrin.
Energiskt skrevs häften och trycktes
med fart -

Nog äro de ett kvarts hundratal snart.
Intresset för samla allt mer stigit har;
Nu Holmberg allt flera medlemmar
intar.

Gå på du, min gosse, du snart påökt får.
En egen lokal nog ej någon försmår.
Nu fatta vi glasen och ta oss en tår!
Fem lustrum, två gånger, är uppnått i år.
Ett hundra år blir väl målet härnäst ---
Må vi ock få leva till denna fest!

Till styrelsen framför jag härmed en bön,
turalleri, turalleri.

I trots av att tack ni blott fått uti lön;
turalleri, hurra.

O, må ni allt framgent uti daglig id,
turalleri, turalleri.

Åt Numismatiken jämt offra er tid!
turalleri, hurra.

R. Capeder

Mera vers från denna strålande fest
kommer en annan gång.

NUF

FRÅGE-SPALTEN

Fråga:

Myntkontakt nr 2 för 1981 innehöll en artikel om det stora svenska kopparmyntet 4 skillingar banco. I minnesskriften *Kungliga myntet 1850-1950* skriver N. L. Rasmusson att kopparfyriskillingarna på spe kallades för "svenska piaster". I vilket sammanhang har benämningen "svenska piaster" begagnats på våra 4 skillingar banco?

Lennart Agræus, Nynäshamn

Svar:

Tyvärr känner jag inte till vad Rasmusson hade för belägg för uppgiften. I bankoutskottet den 17 juli 1848 tillstyrktes, som jag har sagt i min artikel, införandet av det stora kopparmyntet endast "på skruvar", men några elaka benämningar på myntet finns i varje fall inte tagna till protokollet. Inte heller finner vi några sådana i ståndens protokoll i denna fråga.

I bankoutskottet den 27 mars 1851 talades det om "den missbelästenhet, hvilken försports med det nuvarande kopparskillingmyntet å 4 banco, som befunnits obehärligt att medföra och icke lätteligen kunde till aflägsnare landsorter spridas"; utskottet tillstyrkte därför prägling av ett litet silvermynt med samma valör. I stånden beskrevs kopparfyriskillingarna som "tunga, otjänliga, ohanterliga, oviga, otympliga". Hos adeln uttryckte en i humaniora beläst ung löjtnant, Anders Robert von Kramer, förhoppningen att adeln skulle rösta för införandet av ett silvermynt å 4 skillingar banco och därigenom bidra "till afskaffandet af de nuvarande klumpiga och ofantliga 6-skillingss-

stycken (Kramer räknade om banko-kövalören till riksgälds), vid hvilkas åsyn man nästan ovillkorligen kommer att tänka på det barbariska myntet i Sparta, som var af jern och så tungt, att ett par oxar behöfdes för att draga den summa, som åtgick till en måttlig likvid". Biskopen i Växjö Isak Kristoffer Heurlin yttrade: "Den nuvarande kopparpenningen af fyra sk. banco är verkligen obehaglig, ja, obärlig, och ingalunda att recommendera". - Men i allt klandret av kopparfyriskillingarna finner vi inte smädenamnet "svenska piaster".

August Strindberg talar i *Gamla Stockholm*, i kapitlet "Högtiderna jul och påsk", med förtjusning om kopparfyriskillingen: "Och så är examensdagen inne. Frukostpenningen utgick i den stora sexskillingen med Oscar I på ena sidan och dalpilarne på den andra. Det var en slant, det, mot den vardagliga sexstyfvern!". ("Sexstyver" var en gängse benämning på en enskilling banco.)

Operasångaren Carl Fredrik Lundqvist, "Lunkan", berättar i sina *Minnen och anteckningar*, Sthlm 1908, s. 35, att han under sin skoltid i Halmstad 1852-1855 varje lördagseftermiddag under våren och i början av hösten vandrade till sitt hem i Veinge. "När jag skulle återvända på söndagseftermiddagen, brukade alltid min far ge mig en stor kopparslant, en sexskilling".

Gemensamt man i vårt land rörde sig inte med *piastrar*, och smädenamnet "svenska piaster" kan inte ha begagnats utanför en mycket snäv krets.

Torgny Lindgren, Uppsala

Kopparmynt å 4 skillingar banco. Skala 1:1
Foto: N. Lagergren, ATA.

Ur SNFs Arkiv II

Inom SNF grundades år 1905 – efter föreningsbeslut – en numismatisk klubb. Över dess sammankomster fördes protokoll (1905–1928). Protokollsboken kom så småningom på avvägar (hur var sådant möjligt?) och skänktes till SNF av mynhandlare Th. Högberg (se Högbergs bok *Svenska numismatiker under fyra seklar*, sid. 136).

Protokollsboken är av största värde såsom källa till kunskap om vad föreningens mest aktiva medlemmar under dessa år samlades kring. I klubben hölls föredrag, upplästes nekrologer över bortgångna medlemmar, berättades om besök vid utländska institutioner, visade medlemmar sina nyförvärv m m, m m. Flera föredrag och nekrologer har tryckts av i Numismatiska Meddelanden. I arkivet har med hjälp av protokollsboken kunnat identifieras vissa föredrag och nekrologer, som inte befordrats till trycket. Kanske något för framtida nya nummer av föreningens småskriftserie?

Protokollsboken kan få studeras på föreningens kansli. Kanske kan då t ex ett proveniensproblem lösas!

NUF

Israel

En av vår tids störste pianister, Arthur Rubenstein, har fått en medalj i guld präglad till sin ära. Medaljen som är präglad i Jerusalems är en kombination av musik och konst. Åtsidan pryds av Arthur Rubensteins porträtt signerat av Pablo Picasso. Frånsidan, vars konstnärliga utformning utförts av Nelu Wolfensohn och Jaakov Enyedi, kröns av staten Israels emblem och därunder texten i sju rader: 2nd Arthur/Rubenstein/International/Piano Master/Competition/Jerusalem/1977, samt hebreiska översättningen som omskrift. Randen bär Rubensteins signatur, staten Israels emblem samt texten STATE OF ISRAEL. Vinsten från medaljförsäljningen uppges gå till upprättandet av nationalparker och dess skötsel samt arkeologiska utgrävningar. Tekniska data:

Guld 900/1000, vikt 30,0 g, diameter 35,0 mm.

R.D

FÖRENINGAR

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriens matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 08.30–16.00.

FINSFÅNGS MYNTKLUBB sammanträder 1/11 på Högby Center. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Lokal: Traktören, Köpmansgatan, Göteborg. Kl 19.00 den 10/10, 14/11, 12/12. 1984: 16/1, 13/2, 12/3, 9/4, 14/5. Antiksektionen: 19/10, 23/11. 1984: 25/1, 22/2, 21/3, 9/5. Lokal Schackspelets Hus, Haga Kyrkogata 3, Göteborg. Öppet hus: 26/9, 21/11. 1984: 23/1, 20/2, 19/3.

HALMSTADS MYNTKLUBB sammanträder den 3/10 tillsammans med VILLSTADORTENS MYNTKLUBB med bl a stor myntauktion (i Torup). Upplysningar: tel 035/12 96 76.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar tel 0480/135 61, 115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad, den 14/10, 11/11, 16/12. Listor och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten den 12/10, 16/11, 7/12 kl 19.00 i Utbildningshuset, Studentlitteratur, Åkergränd 1, Lund. Upplysningar: tel 046/14 43 69, 12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/134 29, 671 54, 128 41. Fastställda dagar: 10/10, 14/11, 12/12.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg, har möten första helgfria tisdagen varje månad på Borgen, Karl Krooks gata 17, Helsingborg, jan–maj, sept–dec. Upplysningar tel 042/13 33 40.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar tel 0910/186 80.

SANDVIKEN–GÄVLE MYNTKLUBB håller möten första onsdagen varje månad under 1983, utom juli och augusti, i Valbo kommunalhus, kl 19.00. Upplysningar tel. 026/13 11 77.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, SKÖVDE. Tel 0500/802 44 har samlarträff på Xenia kl. 16 den 9/10, 13/11, 11/12 årsmöte.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder 27/10, 24/11, decembermöte enl. senare uppgift. IOGT-lokalen, Engelbrektsgatan 20, 2 tr. kl 19.30. Mynten visas i auktionslokalen från 18.30 samt i klubblokalen de två föregående tisdagarna kl. 19–21. Klubblokalen Kungsgatan 38 A, Malmö håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september–maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsd. efter den 15 i varje månad kl. 18.30 i Rembostugan, Hedemora. Ring gärna Mikael Eriksson, Hedemora, 0225/128 65.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, håller möten 13/10, 10/11 kl. 19 i Wendelas rum, Luna. Upplysningar tel 0755/185 68.

UPPSALA MYNTKLUBB har möten kl 19.30 på Skandia, Drottninggatan 1 A, 18/10 (föredrag), 15/11 (auktion), 6/12 (julsammankomst).

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på IOGT logen Standard, Tomasgatan 34, Vetlanda, 28/10, 25/11. Myntets Dag på Vetlanda Stadshotell 13/3. Upplysningar tel 0383/158 35 kl 07.00–09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, sammanträder i sparbankslokalen den 10/10, 14/11, 12/12. Föredrag o dyl följs av auktion. Upplysningar tel. 0345/112 95.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö. Sammanträde med auktion på restaurang Munken kl 19.00 den 12/10, 5/11, 7/12. Myntmässa den 30/10 kl 12–17 på Smålands museum.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har i regel möten sista onsdagen i varje månad under sommaren. Lokal: Museets föreläsningssal. Upplysningar: 019/18 86 00 eller 13 50 61.

AUKTIONER

6.10	Stockholms Auktionsverk
22–23.10	B. Ahlström Mynthandel AB, Operaterrassen, Stockholm
24.11	Stockholms Auktionsverk
26–27.11	Svenska Numismatiska Föreningen. Hörsalen, Historiska Museet, Stockholm (endast medlemmar i till NNU och SNF anslutna föreningar)

Utländska auktioner:

30.9/1.10.	Senger, Berlin
8.10.	Holmasto, Helsingfors
10./11.10.	Vecchi, London
11.10.	Christie's, London
11./12.10.	Bank Leu AG, Zürich
12.10.	Spink & Son Ltd., London
15./16.10.	Oslo Mynthandel, Oslo
21.10.	Hornung, Köpenhamn
19.21.10.	Peus Nachf., Frankfurt
25./26.10.	Hess AG, Luzern
26./28.10.	Spink & Son Ltd., Zürich
1./2.11.	Schulten, Frankfurt
14./15.11.	Galerie für Numismatik, Düsseldorf
14./18.11.	Dorotheum, Wien
16./17.11.	Spink & Son Ltd., Sydney
17./18.11.	Sternberg, Zürich
23./25.11.	Münz Zentrum, Köln
24./26.11.	Spink & Son Ltd., New York
26./28.11.	Stacks, New York
28./30.11.	Hirsch Nachf., München
8./10.12.	Kurpfälzische Münzhandlung, Mannheim
9./10.12.	Senger, Berlin
9./10.12.	Christensen, New York
11.12.	Kolbe och Spink & Son, USA. Numismatisk litteratur.
12.12.	The Numismatic Auction Ltd. Grekiska och romerska mynt.
12./16.12.	Dorotheum, Wien
16./17.12.	Müller, Solingen

MYNTMÄSSA

Smålands Museum, Växjö

Söndagen 30 oktober

Kl 12 — 17

Visning av Växjö Gymnasii
Myntkabinett
Föredrag
Försäljning och köp av mynt
Kaffeservering
Ytterligare aktiviteter

Värends Numismatiska Förening

Box 225
351 05 VÄXJÖ

Cayman-öarna

Med anledning av det internationella barnåret 1982 har det utgivits ett 10 dollars mynt i sterlingsilver. Drottning Elizabeth II:s porträtt pryder åtsidan med omskriften CAYMAN ISLANDS ELIZABETH II 1982. På framsidan leker två små barn med en havssköldpadda och i bakgrunden vajar palmer, överst finner vi valören 10 DOLLARS och omskriften INTERNATIONAL YEAR OF THE CHILD. Myntet har en vikt av 28,28 g samt en diameter av 38,61 mm och kommer bara att präglas i proof.

Cypern

För att underlätta vistelsen och orientera alla Cyperresenärer som reser till ett av Medelhavets bästa dykvatten kan jag berätta att man har frångått indelningen med 1000 Mils på ett cypriotiskt pund. Man har från och med i år indelat pundet i 100 cent; man ger sålunda ut en helt ny serie växelmynt i valörerna 1/2, 1, 5, 10 och 20 cent.

Sotheby's

London

Thursday 3rd November 1983 at 10.30 and 14.00 hrs.

**Russian and Polish Coins from
the Virgil Brand Collection Part IV
including five important
Swedish pieces**

For fully illustrated catalogue
send £10 (Sw.K. 100)
to the Coin & Medal Department

Sotheby Parke Bernet & Co.,
34-35 New Bond Street, London W1A 2AA
Telephone: (01) 493 8080 Telex: 24454 SPBLON G